

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
התכנית ללימודי אפריקה
שנה"ל תשפ"ד 2025-2026

על מאבקי עוצמה ושיתופי פעולה: אפריקה והדרום הגלובאלי
192-1-105 (סמסטר ב')

יום ראשון, 0815-1145
(בניין מס' 72 חדר מס' 218)
4 נקודות זכות (סמינר)

מרצה: ד"ר שרון בר-דוד

שעות קבלה: בתיאום מראש, יום ראשון 1600-1700.
טלפון 050-6288050
דואר אלקטרוני: Sharon.levy2@mail.huji.ac.il

יעדי הקורס

הקורס "אפריקה והדרום הגלובלי" נועד להעניק לסטודנטים הבנה מעמיקה של ההיסטוריה, הכלכלה, התרבות והפוליטיקה של אפריקה והאזורים השונים בעולם אשר נחשבים כדרום הגלובלי. המונח "הדרום הגלובלי" מתייחס למדינות ולאזורים הנמצאים מחוץ לגבולות הכלכלה העולמית המרכזית, ובעיקר למתמודדים עם אתגרים חברתיים, כלכליים ופוליטיים.

הקורס יתמקד באפריקה בכלל ובמדינות קרן אפריקה בפרט, כמרחב גיאוגרפי בעל היסטוריה עשירה ומגוונת, שמתמודדת עם סוגיות כגון פיתוח, עוני, קונפליקטים, תהליך הדה-קולוניזציה, השפעת המדינות המערביות, ואתגרי השימור והפיתוח הקיימים באותן מדינות. בנוסף, ייבחן כיצד אפריקה והדרום הגלובלי תורמים לשיח העולמי בתחומים של סביבה, כלכלה גלובלית, ותרבויות מגוונות.

הקורס ישלב עיון תיאורטי עם ניתוח מקרים אמיתיים, תוך שימת דגש על ניתוח ביקורתי של תהליכים גלובליים והשפעתם על המדינות השונות. הסטודנטים ייחשפו לסוגיות בקונטקסט של פיתוח בר-קיימא, פוליטיקה בינלאומית, וצמיחה כלכלית בדרום הגלובלי.

במהלך הקורס, יילמדו היבטים שונים של החברה האפריקאית – כולל השפעות קולוניאליות, אתגרי אומה אחרי עצמאות, חקר של דינמיקות פוליטיות מקומיות, תהליכים של אורבניזציה, והשפעת הגלובליזציה. בין הנושאים המרכזיים של הקורס:

- היסטוריה קולוניאלית של אפריקה והשלכותיה
- פיתוח כלכלי מול עוני בדרום הגלובלי
- תהליכי דה-קולוניזציה והשפעותיהם
- סחר עולמי והשפעתו על המדינות המפותחות והמתפתחות
- מגמות תרבותיות ודתיות באפריקה
- אתגרים סביבתיים והתמודדות עם שינויי אקלים

בסופו של דבר, הקורס יעניק לסטודנטים כלים להבנה מעמיקה של האתגרים וההזדמנויות הניצבים בפני המדינות שבדרום הגלובלי ובפרט אפריקה, ויאפשר להם להבין את הקשר בין היבטי הפוליטיקה המקומית לשינויים גלובליים. מטרת הקורס היא להקנות לסטודנטים את היכולת לנתח ולהבין את הדינמיקה העולמית תוך שילוב פרספקטיבה מקומית.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה משתתפות י הקורס יהיו מסוגלות ים :

1. לנתח באופן ביקורתי את הפוליטיקה של מדינות הדרום הגלובלי באמצעות פרדיגמות מדיסציפלינת היחסים הבין לאומיים.
2. להכיר מקרי בוחן מגוונים ולערוך מחקר השוואתי בנושא.
3. להכיר את אתגרי הפיתוח באפריקה ואת המשתנים המתערכים.
4. לבחון בעין ביקורתית את המעורבות של המעצמות האזוריות והבין לאומיות באפריקה.
5. לכתוב עבודת מחקר סמינריונית על אחד מההיבטים המובאות בקורס.

דרישות והרכב ציון הקורס

נוכחות – חלה חובת השתתפות במפגשים בכיתת הלימוד (מלבד במקרים חריגים עם אישורים מתאימים). לא תתאפשר חפיפת קורסים.

השתתפות פעילה בשיעור וקריאת חומרי קריאה – 10%.

הצגת רפרט על נושא הסמינר (20%)

עבודה מסכמת – 70%

רפרט:

הרפרט הוא עבודה מכינה לקראת הסמינר אותו המשתתפים יידרשו להגיש עם תום הקורס.

על כל משתתף לבחור נושא מבין נושאי הקורס ולהעמיק בו.

במסגרת הרפרט כל משתתף יציג במשך 30 דק' באמצעות מצגת PPT, את נושא העבודה, התיאוריות בהן

עשה שימוש, מקרי הבוחן, שאלת המחקר וההשערה וכן שיטת המחקר אותה מתכנן ליישם. עם תום ההצגה

והתייחסויות המשתתפים, כל סטודנט נדרש להגיש למרצה הצעת מחקר מפורטת.

מומלץ להתייעץ עם המרצה לפני כתיבה הרפרט.

עבודה מסכמת

העבודה בהיקף של עד 25-30 עמודים (לא כולל רשימת מקורות). רווח שורה וחצי, גופן 12 David. במרכז העבודה יעמוד נושא או מקרה בוחן, אשר ייפרט לשאלות מחקר ברורות ועקביות, אשר לאורך העבודה המשתתף ייתן עליהן מענה. הטענה המרכזית צריכה להיות שזורה לכל אורך העבודה במבנה מאורגן וקוהרנטי. מבנה העבודה:

1. מבוא- הצגת הנושא, שאלת המחקר, הטענה המרכזית בעבודה, התיאוריה/ התיאוריות, שיטת המחקר ועיקרי הממצאים.
2. פרק ראשון- תיאור מקרה הבוחן.
3. פרקים אמפיריים.
4. פרק הסיכום: חזרה אל שאלת המחקר והטענה. פירוט הממצאים. כיצד העבודה מאששת/מאתגרת את הספרות המחקרית הקיימת או את הנחות העבודה.

את העבודה יש להגיש עד לתאריך 30 בספטמבר 2026.

נושא העבודה יאושר מולי בטרם הצגת הרפרט.

הרכב הציון הסופי בקורס

מטלה	נקודות	החלק היחסי מהציון הסופי
נוכחות פעילה והשתתפות	10	10%
רפרט	20	20%
עבודה מסכמת	70	70%

רשימת קריאה:

שיעור 1: מבוא לאפריקה והדרום הגלובלי

- סקירה כללית של המונחים "הדרום הגלובלי" ו"אפריקה" בעידן המודרני.
 - סקירה קצרה של ההיסטוריה הקולוניאלית והשפעתה על המדינות המתפתחות.
- Dados, Nour, and Raewyn Connell. "The global south." *Contexts* 11, no. 1 (2012): 12-13.

Gray, Kevin, and Barry K. Gills. "South-South cooperation and the rise of the Global South." *Third World Quarterly* 37, no. 4 (2016): 557-574.

Shaw, Timothy M., Andrew F. Cooper, and Agata Antkiewicz. "Global and/or regional development at the start of the 21st century? China, India and (South) Africa." *Third world quarterly* 28, no. 7 (2007): 1255-1270.

שיעור 2- הקולוניאליזם וההשלכות על אפריקה- הרצאת אורח ד"ר איתמר דובינסקי

- הקולוניאליזם האירופי באפריקה : עקרונות, מטרות ותוצאות.
- תיאוריות פוסט קולוניאליות.

Alemazung, Joy Asongazoh. "Post-colonial colonialism: An analysis of international factors and actors marring African socio-economic and political development." *The Journal of Pan African Studies* 3, no. 10 (2010): 62-84.

Epstein, Charlotte. "The postcolonial perspective: an introduction." *International Theory* 6, no. 2 (2014): 294-311.

שיעור 3 : תיאוריות מערביות ביחסים בין לאומיים

- היכרות עם תיאוריות בסיסיות ביחסים בין לאומיים (ריאליזם, מרקסיזם, ליברליזם, קונסטרוקטיביזם).
- היבטים כלכליים של התיאוריות.
- האם תיאוריות מערביות מתאימות לניתוח מקרי בוחן לא מערביים?

Liu, Kang. "Introduction: China Question of Western Theory." CLCWeb: Comparative Literature and Culture 22.5 (2020). pp 1-6

<https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3819&context=clcweb>

שיעור 4 : סחר גלובלי וההשפעה על מדינות דרום הגלובלי

- הגלובליזציה, שוקי העבודה והסחר הבינלאומי : איך הם משפיעים על מדינות אפריקה.
- התלות הכלכלית והחובה לשמירה על מיקומן בשוק הגלובלי.
- ה-BRIC ופלטפורמות לשת"פ גלובלי

Taylor, Ian. "The BRICS in Africa: Agents of Development?." *Emerging Powers in Africa: A New Wave in the Relationship?* (2016): 39-55.

שיעור 5- דיפלומטיית המשאבים, מלכודות חוב ופוליטיקה של עוני

- היכרות עם פוליטיקה בין לאומית נצלנית ומנגנוני שיעתוק העוני.
- הצגת רפרטים.

Taylor, Ian. "Unpacking China's resource diplomacy in Africa." *China in Africa* 35.10 (2007): 1-34.

http://asiandrivers.open.ac.uk/WorkingPaper19_IanTaylor.pdf

שיעור 6- דיפלומטיית התשתיות- הרצאת אורח ד"ר איתמר דובינסקי

- מסילות רכבת- מרוויחים ומפסידים.
 - דיפלומטיית האצטדיונים.
 - הצגת רפרטים
- דובינסקי, איתמר. "אין מתנות חנם: דיפלומטיית האצטדיונים הסינית באפריקה." **מפגש הענקים: מגמות ביחסי סין אפריקה**. בעריכת בר-דוד ואבידר. פרדס, 2021, עמ' 233-258.
- בר-דוד, שרון. "רכבת שמחברת, רכבת שמפלגת: מסילת הרכבת אדיס אבבה-גיבוטי וההשפעה הסינית באתיופיה." **מפגש הענקים: מגמות ביחסי סין אפריקה**. בעריכת בר-דוד ואבידר. פרדס, 2021, עמ' 165-194.

שיעור 7: דיפלומטיית משאבי הטבע והאנרגיה - ד"ר אורנית אבידר

- מים באפריקה
 - משאבי אנרגיה
 - הצגת רפרטים
- Avidar, Ornit. "A holistic framework for evaluating and planning sustainable rural drinking water projects in sub-Saharan Africa." *Journal of Rural Studies* 107 (2024): 103243.

שיעור 8- החצר האחורית: סוגיות מרכזיות ביחסי סין אפריקה.

- היסטוריה של היחסים.
 - המרוויחים והמפסידים.
 - שיעתוק של מגמות קולוניאליות?
 - FOCAC ופלטפורמות לשיתופי פעולה
 - הצגת עבודת מחקר.
- Large, Daniel. "Beyond 'dragon in the bush': the study of China–Africa relations." *African affairs* 107.426 (2008): 45-61.

שיעור 9- אפריקה והודו- קהילות מקומיות בצל מעצמה עולה

- שיתופי הפעולה בין אפריקה להודו.
 - קהילות מקומיות הודיות באפריקה.
 - הודו כמעצמת דרום גלובאלי עולה.
 - הצגת רפרטים.
- Naidu, Sanusha, Liu Haifang, Sanjukta Bhattacharya, Alemayehu Geda, Atnafu G. Meskel, Peter Draper, Tsidiso Disenyana et al. "The rise of China and India in Africa: Challenges, opportunities and critical interventions." (2010).

שיעור 10- התייעצות בכתיבת הסמינר- פגישות אישיות

שיעור 11- שינויי אקלים באפריקה וסיוע הומניטארי

Easterly, William. "Can foreign aid save Africa?." (2005).

Collier, Paul, Gordon Conway, and Tony Venables. "Climate change and Africa." *Oxford review of economic policy* 24, no. 2 (2008): 337-353.

שיעור 12-דת ואסלאם באפריקה

- חשיבות הדת ומיקומה בחיי היום יום.
- אסלאם ואסלאם רדיקאלי באפריקה.
- הדת כמשפיעה על זהות לאומית ובין לאומית.
- הצגת רפרטים

Beyers, Jaco. "What is religion? An African understanding." *HTS Teologiese Studies/Theological Studies* 66, no. 1 (2010).

Reese, Scott S. "Islam in Africa/Africans and Islam." *The Journal of African History* 55, no. 1 (2014): 17-26.

אפריקה והמזרח התיכון: אמירויות, סעודיה, איראן ותורכיה

- היכרות עם מערך האינטרסים ויחסי הכוחות.
- אזורי מעורבות עיקריים.
- ייעוץ לקראת כתיבת סמינר.

Manjang, Alieu. "Beyond the Middle East: Saudi-Iranian Rivalry in the Horn of Africa." *International Relations and Diplomacy* 5, no. 1 (2017): 46-60.

שיעור 13- סיכום ומבט לעתיד

- תימות בולטות שעלו לאורך הקורס ביחסי אפריקה והדרום הגלובאלי.
- המעמד של אפריקה בקרב מדינות הדרום הגלובאלי.
- האתגרים והחוזקות של מדינות היבשת בהקשרים אלה.